

A GYERGYÓI SZEMLE EGYESÜLET VÁLLALKOZÁSAI

■ 2014 januárjában közel harminc értelmiségi és intézményvezető gyűlt össze Gyergyóremetén, és megállapodtak abban: szükség van egy olyan folyóiratra, amelyik figyelemmel kíséri a Gyergyó-medencében folyó tudományos kutatásokat, felerősíti a térségről szóló tudományos diskurzusok hangját. A kérdés az volt: képesek leszünk-e megszólítani a helyben élő, illetve az innen elszármazott kutatókat? Nem kétséges ugyanis: akkor tud valaki könnyebben hazatérni és itthon kamafoztatni tudását, ha folyamatosan részese a helyi folyamatoknak.

Tudományos és ismeretterjesztő folyóiratunk, a *Gyergyói Szemle*, évente egyszer megjelenő kiadvány. Az anyagok egyelőre nem teszik lehetővé az évi többszöri megjelenést. Rovataink: történelem, természettudományok, szociológia és szociális munka, művészetek, irodalom, gazdaság, néprajz. Van korrekto- runk, olvasószerkesztőnk, tördelőszerkesztőnk, titkárunk. Lapszámaink tematikusak. Az első szám az első világháborúra emlékezett, a második az elvándorlás kérdését vette górcső alá, a harmadik idén jelenik meg és a kommunista rendszer gyergyói viszonyait dolgozta fel. Fontosnak tartjuk, hogy a térséget érintő kérdésekről minél átfogóbb képet nyújtsunk – a multidiszciplinaritás jegyében. Ezt tartjuk szem előtt a tervezett oktatási, illetve a turizmussal és a fürdőélettel kapcsolatos számaink előkészítése során is.

A hét rovat a kutatási területek szerint alakult ki. Amit a gyergyói térség sajátos oktatási rendszere is meghatároz. Gyergyóremetéről például több a színész, történész, irodalomszakos értelmiségi; a térségi közigazdászok zömmel gyergyószentmiklósiak; Gyergyószárhegyről és Gyergyóalfaluból több-

nyire képzőművészek kerültek ki; több néprajzszakos van Gyergyószárhegyről és több biológus Gyergyótekerőpatakról. A kutatók jó része a gyergyószentmiklósi Salamon Ernő Gimnázium diákja volt, a községekben lévő általános iskolák hatása mégis jelen volt a pályaválasztásban. A szociológia és szociális munka azért kapott külön rovatot, mivel 16 kutató tevékenykedik jelenleg az erdélyi tudományos életben Gyergyóból e két területen. Ha a hét rovatba nem illeszthető téma kerül be a folyóiratba, természetesen megjelenik külön rovatként. A helyi olvasóközönség miatt fontosnak tartjuk az ismeretterjesztő jelleget.

Első lapszámunk ötszáz, a második már ezer példányban jelent meg. Minden írás végén román és angol nyelvű kivonatot is közlünk. Lapszámaink bemutatására különböző rendezvényeket szervezünk mind a településeken, mind az oktatási intézményekben. Ezeket azért tartjuk fontosnak, mivel így kommunikálni tudunk a helyi közösséggel, és ki tudjuk kérni véleményét a feldolgozandó témák prioritását illetően.

A térségről szóló diskurzust elősegítik a *Gyergyói Szemle* nyári találkozói, amelyek voltaképpen egész napos beszélgetések a kutatókkal. Itt került górcső alá a gyergyóiság mint identitás. Kiderült, hogy igencsak atomizált a térség, és „határai” sem voltak állandóak a múltban. Jelenleg van egy 18 000 lakosú municípium, Gyergyószentmiklós, egy 2500 lakosú üdülőváros, Borszék és hat nagyközség, melyek közül pl. Gyergyóremete lakosság száma meghaladja a 6000 főt. Gyergyószentmiklós gazdasági nehézségekkel küzd, a térség integrációjához nem rendelkezik jelenleg megfelelő feltételekkel, kevésbé területi-adminisztrációs központ (Hargi-

ta megye központja Csíkszereda). Több község pedig fejlődésben lévő, kisváros jellegű település, több fontos intézménnyel, de mégsem alkalmasak méreteik miatt a térség központi szerepének betöltésére. A települések közösségeit meghatározza az erős lokálpatriotizmus, ami a térségi együttműködés hiányosságai miatt bezártsághoz vezetett. Sokan ezt kölcsönös rivalizálásként élik meg, a politikai megosztottság mellett. A Gyergyói-medence Székelyföld része, magyar többségű vidék, azonban a történeti Gyergyó fiúszék területén ma „Gyergyó” előnevű, román többségű települések is vannak zömében a Békás- és Tölgyesi-szorosokban. A múltban rendelkezettek e román közösségek gyergyói identitással, a jelenben a kulturális kapcsolatok újjáépítésének lehetősége a jövő kérdése. A gazdasági egymásrautaltság alapja lehetne az együttműködésnek.

Az elszármazott értelmiségiekkel és a helyben élő kutatókkal, előjárókkal való tapasztalatcserék kulcsfontosságúak az új cselekvési tervek kidolgozásában. Az elszármazott kutatók akkor érzik a fontosságát ennek, ha megszólítjuk őket, a helyben élők, bármilyen furcsa, gyakran nem reagálnak a megkeresésekre megfelelően, mivel részesei a helyi rivalizálásoknak, ellentéteknek. A problémához hozzájárul a helyben élő közéleti személyek, kutatók továbbképzésének a megoldatlansága, adott esetben hiányos felkészültségük az adott szakterületen. Viszont a helyiek mindennapi gyakorlati tapasztalattal rendelkeznek az itthoni viszonyokat illetően, ezért a két csoport együttesen szükséges a sikerhez.

Mivel a tudományos kutatók zömében az egyetemi hallgatókból kerülnek ki, célul tűztük ki a gyergyói egyetemisták hálózatának kiépítését, hogy motiváljuk őket ösztöndíjakkal vizsgadolgozatuk témájának megválasztásakor. Eddig több mint száz gyergyói egyetemi hallgatót kerestünk meg ezekkel a kérdésekkel: mi a vizsgadolgozatuk témája, szeretnének-e hazatérni? Fontos szerepet szánunk az évente

megrendezett Gyergyói Diákkonferenciának, amelyen az egyetemi hallgatók a különböző tudományterületek képviselői előtt bemutathatják kutatásaikat. Az egyesület évente szerény ösztöndíjat ad az ígéretes kutatások megvalósításához.

A hallgatók témaválasztását elősegíti a honlapunkon közzétett bibliográfia (www.gyergyoiszemle.ro), mely a folyóiratbeli hét rovat szerint csoportosítja a gyergyói kutatók publikációit. Jelenleg több mint 1200 szócikket sikerült összegyűjteni a térséggel kapcsolatos munkák alapján. Így derült ki, hogy a jászvásári Alexandru Ioan Cuza Tudományegyetem több kutatója végzett természettudományi kutatásokat a térségben (főleg a geológia területén).

A helyben élő kutatók versenyképességének egyik oka, hogy kevésbé beszélnek idegen nyelveket, ezért nyelvtanfolyamok indítását is tervezzük, nemcsak számukra. Az angol mellett gyakran a román nyelv ismerete is hiányosságokat mutat.

A régióról szóló diskurzus akarva-akaratlan kidomborította a térségi kulturális értékeket, láthatóvá váltak olyan tényezők, melyek csak az egyik településről nézve eddig nem tűntek egyértelműnek. A zárt hegyközi medence, mint földrajzi egység, kulturális egységet is mutat, nemcsak a települések neve elé biggyesztett „Gyergyó” szó miatt. Felerősödött a gyergyóiság keresése, amely a múltba gyökerező sztereotípiákból táplálkozott és részben táplálkozik ma is. A kérdés, hogy az identitás változását fel tudjuk e ismerni az állandónak hitt kulturális jellemzők kavalkádjában? Képesek vagyunk e megismerni önmagunkat, múltunkat, társadalmunk jelenlegi viszonyait, gazdasági helyzetét stb.? Ha igen, felépíthetünk hiteles és követhető jövőképet a szellemi tőke visszaáramoltatásával.

Az önismereti folyamat része az egyesületünk által tervezett gyergyói értéktár összeállítása. A paraméterek most kristályosodnak ki, hogy ebbe mi kerülhet be és mi nem. Erdélyben az elmúlt években több országos vagy ép-

pen nemzetközi projekt keretében égtünk értéktár-lázban, azonban többször csupán felszínes adatbázisok keletkeztek vagy félbemaradt a nagyszabású munka. Egy folyamatosan bővülő, Gyergyó térségi értéktár nemcsak kifelé, hanem befelé is segít az önismeret terén. Kézzelfoghatóvá, megtalálhatóvá és ezáltal megismerhetővé tesz sok értékes embert, csoportot, vállalkozást, kulturális örökséget, sikeres projektet stb. Túl sok a székelységre ráakódott sztereotípiá, melyek néha elfedik a valóságot és visszafele is hatnak, formálják a székelység identitását. Elvárásokat támasztanak, hogy milyenek kell lenni. A gyergyói embernek bírnia kell a hideget és bicskája kell hogy legyen, mert ha nem, nem is igazi székely. Pedig mi is éppúgy fázunk, ha hideg van, mint bárki más.

2017 tavaszán hallottuk a hírt, hogy a budapesti III. Székely Fesztiválon Gyergyó térsége lesz a díszvendég. A májusi rendezvény előtt alig egy hónappal kezdődtek meg az előkészületek. A gyergyói települések közös bannert készítettek, és ki-ki a maga településének bemutatását tervezte meg. A háromnapos eseményen egy-egy nap szokott bemutatkozni a három székely megye, a díszvendég pedig mindhárom nap teret kap, hogy bemutassa kulturális értékeit. Az előadások, koncertek mellett a főszerep a helyi termékek vásáráé.

A gyergyói vásárosok kiutazása és a turisztikai kínálat megtervezése mellett a helyi szervezők felvetették, hogy a Gyergyói Szemle Egyesület vállalja fel egy kulturális program összeállítását, ahol megfelelően bemutatásra kerülne a térség. A budapesti főszervezők jelezték, hogy ehhez kapunk egy mozi termet a Millenárison, a rendezvény helyszínén. A program *Betekintés a gyergyói térség életébe* címet kapta, és 28 előadást, filmbemutatót, kiállítást és könyvbemutatót tartalmazott. A gyergyói térségből 25 személyt hívtunk meg, akik elfogadták a felkérését. Egyesületünk tagjai közül is többen eljöttek, hiszen három napon keresztül folyamatosan szervezni, moderálni kellett

az eseményt. Itthon készítettünk plakátokat és szórólapokat, amiket majd a fesztiválon használtunk fel. A *Gyergyói Hírlap* napilap különszámot nyomtatott a fesztivál idejére, amiben szintén helyet kapott a programunk. Az idő rövidsége miatt több meghívott személy nem tudott eljönni, de így is egy olyan előadássorozat programját állítottuk össze, hogy többé-kevésbé bemutatathattuk a régió kulturális és természeti értékeit.

Utólag visszatekintve a szervezői munkát felfoghatjuk egy olyan folyamatnak, amely az ötletek összegyűjtése és megvitatása során, felszínre hozta azokat az értékeket, amelyeket közösségünk bemutatásra érdemesnek tart. A megmutatkozások több témakör köré csoportosíthatók: természeti értékek, épített örökség, kulturális örökség, etnikai sokszínűség, jelenkori kulturális élet, ugyanakkor ezen értékek magas szintű művészi megjelenítése (film, fotó) szintén önmagában is értéknek tekinthetők.

A természeti környezet értékeiből bemutatásra került a Gyilkos-tó, a térség több településén is megtalálható ásványvizek (Gyergyócsomafalva, Gyergyóremete, Borszék) és más altalajkincsek, a mozaikos táj természeti értékei, a gyógynövények és gyógynövény-készítmények, illetve a természeti kincsek, a gyógyászati turizmus (Borszék), a vadászati kultúra vagy akár a szárhegyi káposzta sajátosságai és értékesítése.

Az épített örökség témakörében az ötletek és a lehetőségek (részlet vevő eladók kompetenciái) alapján a gyergyószárhegyi reneszánsz udvarház (a Lázárkastély), a gyergyóalfalvi és gyergyóditrói templomok, a gyergyószentmiklósi főtér került bemutatásra.

A kulturális örökség témaköréből az előadások a népviseletről és annak elkészítési módjáról, a népi kultúra jelképeiről, népi mesterségekről (gyapjúfeldolgozás, szövés-varrás), vízi szerkezetekről szóltak, de szó volt a térségben található világháborús emlékhelyekről is. Nemcsak a székely, hanem a velünk együtt élő örmények kulturális öröksége is értéknek jelent meg.

A jelenkori kulturális élet területéről a térség irodalmi életét (az ezt összefoglaló négykötetes antológia formájában), kiemelten Rafi Lajos közelmúltban elhunyt roma költő munkásságát tartottuk fontosnak bemutatni. Az előadások mellett az értékek megjelenítésében nagy segítségünkre voltak a Gyergyói Fotóklub és Madaras Csaba fotóalbumai, valamint kiváló dokumentumfilmek (Gyilkos-tó, csomafalvi ásványvíz, gyapjúszövéés, második világháború gyergyói hadeseményei, Rafi Lajos, valamint Ferencz Ervin ferences szerzetes életét bemutató filmek), amelyekre önmagukban is kiemelkedő értéként tekintettünk.

Előadásainkon, a budapesti közönség mellett sokan vettek részt elszármazott gyergyóiak is, akikkel megismerkedhettünk. Több előadás után alakult ki tartalmas beszélgetés a résztvevők között. Külön kerekasztal beszélgetés volt a gyergyói identitásról, ahol nem feltétlenül a hozzászólások minősége, hanem a különböző hozzászólók eltérő identitása és nézőpontja tette izgalmassá a beszélgetést. Másképp látja Gyergyó vidékét egy budapesti, aki járt

arra párszor és másképp egy háromszéki. A gyergyói települések küldöttségeinek tagjai rendre megjelentek az előadásokon és beszámoltak a helyi értékekről. Ebből a szempontból fontos önismereti jellege volt a rendezvénynek. Kizökkentünk az otthoni közegekből és máris jobban körülhatárolhatóvá vált, hogy kik vagyunk, csak éppen térségi szinten, ami nagyobb súlyt adott a jelenségnek. És ez hatott igazán mindenkire, mind a küldöttségek, mind az egyesület tagjaira. Az előadások ettől függetlenül ismeretterjesztő jellegűek voltak, hiszen a térség bemutatása volt az elsődleges cél és nem tudományos konferencia szervezése. Örömmel vetjük tudomásul, hogy Budapesten élő, gyergyói származású tudományos kutatók is eljöttek és hozzászólásaikkal gazdagították az eseményt.

Többen felvetették a gyergyóiak közül, hogy efféle eseménysorozatot otthon is meg lehetne rendezni, milyen szép dolog lenne. Mi pedig, az egyesület részéről azt válaszoltuk, hogy ezt csináljuk otthon harmadik éve...

Nagy József – Dániel Botond